

Türkmeneli’nde Bir Yıl 3 Ay

(18.04.1954 – 15.07.1955)

Abdulkadir ŞENER*

İLİM TAHSİLİ İÇİN GURBETE YOLCULUK

Yozgat’ın Boğazlıyan İlçesi’nde Müftü olarak görev yapan Kayseri ulemâsından Balta Hoca diye anılan merhum Hacı Nuh Nasuh Hamurcu (d.1873/ö.1958)’dan Arapça, Sarf, Nahiv ve Fıkıh okurken 1950 yılında Mısır’a Câmî’u’l-Ezher’de ilim tahsili için gitmiştim. Burada Ezher’in Lise Kısmı 2.inci sınıfına kadar okuduktan sonra tahsilime devam etmek üzere, yatay geçiş yaparak,1954 senesinde Bağdat’a giderekDinî Lise’ye (Medresetü’s-Sâneviyye ed-Dîniyye’ye) kaydımı yaptırdım.

ÇünküMilli Eğitim Bakanlığımız, Ezher’de okuyan öğrencileri resmen tanımıyor, oradan alınan diplomaların denkliğini de kabul etmiyordu. Bu yüzden askerlik çağına gelenlerin te’cilleri de yapılmıyordu. Cemal Bilgin adlı Konyalı bir öğrenci arkadaşımızın babası, Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonuna başvurarak, söz konusu mağduriyetlerin giderilmesini istemiş. Bu başvurunun Meclis Genel Kurulu gündemine alındığını öğrenince,aramızda para topladık. Kulis yapmaları için 1954 yılı Mart ayında arkadaşlarımızdan Mehmet Müftüoğlu, Ali Arslan Aydın ve Osman Saraç’ı uçakla Ankara’ya gönderdik. Bu arkadaşların gayretiyle Meclis Genel Kurulunda bizi destekleyen pek çok milletvekili çıktı. Fakat Milli Eğitim Bakanı Salim Burçak, kürsüye çıkıp “Bizim Arap memleketlerinden öğreneceğimiz bir şey yok, Ankara’da İlahiyat Fakültesi var, bazı illerde İmam-Hatip Okulları açtık, gelsinler, buralarda okusunlar.” dedi. Yapılan oylama sonunda söz konusudilekçenin geriKomisyona havale edilmesine, Mısır’a bir müfettiş gönderilmesine, müfettişin vereceği rapora göre bu meselenin yeniden görüşülmesine karar verildi.

---

* Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi.

Kahire’de biz, bu durumu Ankara Radyosunun Meclis Saati programından öğrenince çok üzüldük.

O günlerde Milli Eğitim Bakanlığı, Ziya Karamuk adında bir müfettişi Kahire’ye gönderdi. Bu zat-ı muhterem bir süre burada kaldı, bizimle görüştü ve daha kimlerle görüştü ise, sonunda bu müfettişin Ezher’deki eğitim ve öğretim hakkında, maalesef, olumsuz bir rapor vermiş olduğunu öğrendik.

Sınıf arkadaşım Mehmet Müftüoğlu(ö.1980) Kahire’ye dönünce oturup birlikte ne yapacağımızı düşündük. Türkiye ile Irak arasında kültür anlaşması vardı. Milli Eğitim Bakanlığı Bağdat’tan alınan diplomaların denkliğini kabul ediyordu. Bir süre önce sınıf arkadaşlarımızdan Yakup İskender ile Düzceli Hüseyin Varol Bağdat’a gidip Dinî Liseye yatay geçiş yaptırmışlardı.Mehmet Müftüoğlu ile ben de Bağdat’a gitmeye karar verdik ve okuldan tasdiknamelerimizi alarak Mısır’a veda ettik.

15.04.1954 günü Kahire’den otobüsle İskenderiye’ye, buradan vapurla Beyrut’a ve oradan da dolmuş taksiiyle Şam’a geldik.

BAĞDAT GÜNLERİMİZ BAŞLIYOR

Şam’dan otobüsle Bağdat’a giderken yolcular arasında İranlı Türk hacılarla tanıştık. Hele 18.04.1954 günü Bağdat’a ulaşınca Türkiye’ye gelmiş gibi olduk. Burada Kerküklü, Erbilli, Altınköprülü, Tuzhurmatlı ve Telaferli... Türklerle karşılaşınca, öyle mutlu olduk ki tarif edemem. Dolayısıyla burada hiç yabancılık çekmedik.

Atalarımızın kanlarıyla sulanmış ve onların anı ve eserleriyle dolu olan bu toprakları görmek, Türkiye’nin dışında kalmış soydaşlarımızla buluşmak, bizim unutulmaz heyecan ve hüznle karışık mutluluk duymamıza vesile oldu.

Bağdat’ta ilk Cuma namazını A’zamiye (İmam Azam) Camiinde kıldık ve caminin bitişiğinde yatan o koca İmam’ın türbesini ziyaret ettik. O anda içimden O’na şöyle seslenmek geldi:

“Ey ulu kişi, ey koca imam,

Yetişmez her zaman,

Sencileyin bir adam,

Bizden sana saygı ve selam.”

Dinî Liseye kaydımızın yapılması için vereceğimiz dilekçeyi, Bağdat İlahiyat Fakültesini bitirmiş ve Türkiye'ye dönmek üzere olan Hüseyin Atay ağabeyimiz Irak üslûbuyla yazdı. Okula gidip başvurduk. Öğrenim yılı sona yaklaştığı için kaydımız biraz zor oldu ve öğrencilerin kaldığı yurda hemen yerleşemedik. Üç gün Reşid Caddesinde Kerküklülerin işlettiği “Kasr-ı Yıldız” adlı mütevâzi bir otelde kaldıktan sonra Süleymaniye medresesinin bir odasına taşındık. Böylece otel parası vermekten kurtulmuş olduk. Bu medresede, İstanbul'da öğrenim görmüş olan ve Türkçeyi de bilen Emced Zehavî Hoca Efendi, özel olarak Fıkıh ve Fıkıh Usulü okutuyordu. Bu derslere Hüseyin Atay ve bazı Türk öğrenciler devam ediyordu. Biz de kısa bir süre onlarla birlikte bu derslere katıldık.

Okula kaydımız yapıldıkça Dinî Lise'de okuyan öğrencilerin kaldığı yurda geçtik. Yurdun giderlerini ve öğrencilere verilen yemek bedellerini Irak Vakıflar Genel Müdürlüğü karşılıyordu. Fakat o günlerde Bağdat bize sıcak ve hava pek sıkıcı geldi. Bir de Diclnehri taşmış ve Bağdat'ın çevresini sel basmış. Osmanlı valilerinden Nazım Paşa (ö. 1913) vaktiyle Bağdat'ı sel baskınından korumak için bir set yaptırmıştı, tarihte birkaç kez olduğu gibi, Bağdat sular altında kalacaktı. Şehrin çevresi adeta göl gibiydi. Öyle ki sed üzerine çıkıp baktığımızda bütün arazinin sular altında kaldığını ve sadece hurma ağaçlarının tepelerini görüyorduk.

Yılsonu sınavları başlamak üzere idi. Burada okumadığımız bazı derslerin sınavlarına hazırlanmamız gerekiyordu. Okul Müdürümüz rahmetli Abdulkerim Zeydan (ö. 2004) 'a, Biz memlekete gidip orada sınavlara hazırlanıp Eylül'de yapılacak bütünleme imtihanlarına girmek istiyoruz” dedik ve izin istedik. Müdür Bey, “Irak'ın kuzeyi serin olur. Mesela “Şaklava” kasabasına gidin, hem derslerinize çalışır, hem de tatili orada rahayça geçinirsiniz” dedi. Biz memlekete gitmek için ısrar edince, izin verdi ve “Ben de yazın Türkiye'ye gideceğim. Dizlerim ağrıyor. Orada kaplıcalara gireceğim” dedi. Biz de kendisine kaplıcalar hakkında kısaca bilgi verip ayrıldık.

15.05.1954 günü Bağdat - İstanbul Toros Ekspresiyle Türkiye'ye hareket ettik.

BAĞDAT'TA TÜRK ŞEHİTLİĞİNİ ZİYARET

04.05.1954 günü Bağdat'taki Türk Şehitliğini ziyaret ettik. Tarifî zor duygularla Şehitliği dolaşırken Şehitliğin ortasında Genç Osman'ın özenle

yapılmış olan kabrinin yer aldığını gördük. Kabrin mermerine şu destan yazılmış:

Genç Osman geliyor Alaylı Handan,
Kılıcının kabzası görünmez kandan,
Bir Cuma vaktinde kale kapısından
Allah Allah deyip geçti Genç Osman.
Sultan Murat der Osman'ı göreyim,
Nasıl bir yigitmiş ben de bileyim,
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim,
Vezirliğe şayestedir Genç Osman.

İbtida Bağdat'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman,
Vuruldu sancaktar, kaptı sanğı,
Kalenin bedenine dikti Genç Osman.
Kul Mustafa karakolda gezerken,
Gülle-kurşun yağmur gibi yağarken,
Koca Bağdat, toplar seni döverken,
Şehitlere serdar oldu Genç Osman.

(09 Kasım 1630'da 17 yaşında şehit düşmüştür.)

ŞAMD'A EHL-İ BEYT KABRİSTANINI ZİYARET

Yaz tatilinden Bağdat'a otobüsle Şam üzerinden dönmeye karar verdik. 29.08.1954 günü, arkadaşım Mehmet Müftüoğlu ve bizimle Bağdat'ta okumaya karar veren Ezher'den sınıf arkadaşımız Hamza Ayan(ö.1992) ile Şam'da öğrenim gören arkadaşımız Şevket Bulu'yu ziyaret ettik. Birlikte Şam'ı gezerken Meydan'da büyük bir miting vardı. Kalabalığa yaklaştık. Bu mitingin, Hatay Vilayetimizin Yurdumuza katılışının yıldönümü münasebetiyle Türkiye'yi protesto etmek için yapıldığını öğrenince oradan, üzülerek, uzaklaştık.

Şevket Bulu, bu arada bizi Ehl-i Beyt Mezarlığına götürdü. Bu tarihi Mezarlığı ziyaret ederken, not defterimi aldım, kalem aranıyordum. Mehmet Müftüoğlu, defteri benden aldı ve burada yatan önemli kişilerin isimlerini şöylece kaydetti:

- 1- Hz. Peygamberin müezzini Bilal Habeşi,
- 2- İmam Cafer es-Sadık'ın oğlu Abdullah,
- 3- Hz. Hüseyin'in küçük kızı Fatıma,
- 4- Hz. Peygamberin eşi Meymune,
- 5- Muaviye bin Ebu Süfyan (kabri bakımsız bir dam şeklinde),
- 6- Hz. Peygamberin sahabilerindenEvs bin Evs es-Sakafi,
- 7- Yezit bin Muaviye (kabri, mezarlığın ihata duvarının dışında kalmış taş toprak halinde),
- 8- Hz. Peygamberin eşi Ümmü Seleme,
- 9- Hz. Peygamberin eşi Ümmü Habibe,
- 10- Tabiilerden Eban bin Osman,
- 11- İmam Zeynelabidin'in oğlu Abdullah (Hz. Hüseyin'in torunu),
- 12- Hz. Peygamberin müezzini Abdullah bin ÜmmüMektum,
- 13- Kerbela şehitlerinden 15 kişinin başları (Bir kubbe altında),
- 14- Ebu Ubeyde el-Cerrah,
- 15- Hz. Peygamberin eşi Hafsa (Hz. Ömer'in kızı) .

İNGİLİZ ASKERİNİN İRAK'TAN ÇEKİLME TÖRENİ

1955 yılında Bağdat Paktı kurulunca Irak'ta bulunan İngiliz askerinin çekilmesi kararlaştırılmıştı. Bu maksatla yapılan törene katılmak üzere Türkiye'den 12 kişilik bir heyet gelmişti. Bu heyette Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, BaşbakanAdnan Menderes ve bazı milletvekilleri arasında şair Faruk Nafiz Çamlıbel de vardı. Törenden sonra bizim heyet, Cuma günü İmam Azam Camiini ve İmam Ebu Hanife'nin türbesini ziyaret edecekmiş. Bu programı bir gazetede görünce birkaç arkadaş A'zamiyye'ye gittik.Cami ve Türbeye kimse sokulmuyordu. Cuma namazına bir saat kala bizim heyet geldi ve ziyareti bitirdikten sonra çıkıp gitti.

Biz, birkaç öğrenci, İlahiyat Fakültesi öğrenci yurt binasının terasından onları izliyorduk. Iraklı bir öğrenci, “Aaa bunlar Cuma namazını kılmadan gidiyorlar!” diye hayretini belirtti. Bunun üzerine İlahiyat Fakültesinin Türk öğrencilerinden Amasyalı Niyazi Ceylan, “Namaz kılmak için camide kalsalardı da, Cumhurbaşkanımızla Başbakanımızı öldürseydiniz, daha mı iyi olurdu?” dedi. Gülüştük ve bunu bir espri gibi gördük. Aslında Niyazi Ceylan, bu sözünü Mescid-i Aksa’da, Cuma namazına gelen ilk Ürdün Kralı Abdullah’ın 1951 yılında Filistinli biri tarafından öldürüldüğünü anımsatmak ve “burada güveni sağlamak kolay değil” demek istiyordu.

ACI BİR OLAY VE TESELLİ

Bağdat’ta kaldığımız Yurt, Dicle nehrinin kıyısındaydı. Bazı öğrenci arkadaşlar nehirde serinlemek için yüzerlerdi. Ankara’nın bir köyünden olup Ezher’den gelerek bizimle Dini Lisede okuyan Bilal Ertürk isimli arkadaşımız da serinleme amacıyla Dicle nehrine girmiş ve iyi yüzme bilmediği için boğularak ölmüş, cesedini üç gün sonra nehrin kıyısında bulmuştuk. 06.10.1954 günü cenazesini büyük bir acı ve üzüntüyle defnetmiştik. Mehmet Müftüoğlu da, kabrinin başında Türkçe ve Arapça, etkili bir konuşma yapmıştı. Rahmetli arkadaşımızın kişisel eşyasını getirip Ankara’da yakınlarına teslim etmek görevi de bana düşmüştü.

Yarısı Arapça yarısı Türkçe olarak çıkan “Kerkük” gazetesi bu acı olayı 16 Ekim 1954 tarihli sayısında haber yapmış ve benim yazdığım “Tesliye” başlıklı ağıtı da yayımlamıştı. Bu olayla ilgili duygularımı yansıtan o ağıtı buraya alıyorum:

TESLİYE(TESELLİ)

Ağlamayın ey bu yigidin anası babası,
Sızlamayın ey bu şehidin hısımlı akrabası,
Üzülmeysin sevgili kardeşleri bacıları,
Bırakın o sızlamaları bu acıları.
Elbette ona kavuşacaksınız ebediyette,
Söndüreceksiniz ayrılık ateşini cennette.
Hayat dediğimiz nedir bu dünyada,
Görülen şey gibidir ancak rüyada.
Düş gibi demek, düşün nesi olur?

Asıl hayat, kardeşim âhirette sürülür.
Biz inandıktan sonra, gerçekten buna,
Avunmadan başka çare yok boşuna.
Tevekkül etmeliyiz artık Ulu Tanrı'ya,
Ne çıkar düşmekten acıya ağrıya?

COĞRAFYA ÖĞRETMENİMİZİN TÜRKMEN TANIMI

Son sınıfta Coğrafya dersimize giren bir öğretmenimiz vardı. Maalesef şimdi adını hatırlayamıyorum. Bir derste Irak'ın demografik durumundan bahsediyordu. Bir öğrenci “Hocam, Iraklı Türkmenlerin etnik kökeni nedir?” diye sordu. Öğretmenimiz de “Buralardaki Türk egemenliği sırasında ana dillerini yitiren ve dil bakımından Türkleşen Araplara Türkmen denilmiştir. Türkmen kelimesinin sonundaki “men” takısı Farsça “manend” sözünden kısaltılmıştır. Bunun anlamı “gibi” demektir. Yani Türkmen: Türk gibi olan, Türkleşen demektir.” dedi. Ben de “Hocam, Türkiye'deki Türkmenlerin kökeni de mi Arap'tır?” diye sordum. Öğretmenimiz, “Türkiye'de ne kadar Türkmen var?” dedi. Ben de, “Türkiye'nin nüfusu otuz milyonsa en az yarısı Türkmen'dir.” diye cevap verdim. Bunun üzerine Öğretmenimiz, “Vallahi ben, Türkiye'deki Türkmenler hakkında bilgi sahibi değilim; ben Irak Türkmenlerine dair konuşuyorum.” dedi. Öğretmenimizin bu cevabı üzerine sınıfta bulunan otuz kişi gülüşmeye başladı...

YURDA DÖNÜŞÜM

1954-55 öğretim yılında Hamza Ayan, Yakup İskender, Düzceli Hüseyin Varol ile ben buradan mezun olduk. Arkadaşımız Mehmet Müftüoğlu ise Yurt Müdürü ile sert bir taştırmadan sonra, yıl ortasında tekrar Mısır'a gitti. Hamza, Yakup ve Hüseyin Bağdat İlahiyat Fakültesine girdiler. Ben başvurmadığım için Fakülteye kaydım yapılmadı.

Hamza Ayan, Fakülte'nin birinci sınıfında iken, ırkçılık yapan bazı Arap öğrencilerle kavga edip Fakülte'yi terk etmek zorunda kalmıştır. Hamza, lise son sınıfta iken de bir derste “Hz. İbrahim Türk'tür” dediği için yurttan bir Arap öğrencinin saldırısına uğramıştı.

Ben, 15 Temmuz 1955 günü, Bağdat - İstanbul Toros Ekspres'i ile yaz tatilini geçirmek üzere memlekete geldim. Tekrar dönüp Fakülte'yi okumak için Ağustos ayında İstanbul'a gidip Irak Konsoloslüğundan gerekli

vizeyi aldığım halde, ailevi sebeplerden dolayı gitmekten vazgeçtim. Bağdat'a gitmekten vazgeçmemin bir nedeni de, yükseköğrenim için Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okumayı arzu etmemdi. Çünkü A.Ü.İlahiyat Fakültesi Dekanı Bedî Ziya Egemen(ö.1967), 1954 yılında Kahire'ye gelmişti. Bizim kaldığımız yurda uğradı, birkaç arkadaş, Hocaya tarihi yerleri gezerken kılavuzluk ettik. Dekan Bey bize "Bu kadar Arapça öğrenmişsiniz, yeter, liseyi bitirin gelin, bizim Fakülte'de tahsilinizi tamamlayın." demişti.

Ben, Bağdat'tan aldığım Dini Lise bitirme belgemle A.Ü.İlahiyat Fakültesine gidip Dekan Beyi gördüm ve niyetimi söyledim. Hoca "Çok iyi etmişsin, öğrenci İşlerine git, kaydını yapsınlar." dedi. Öğrenci İşlerinde görevli bayan, "Evladım, önce bu lise çıkış belgenin Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesince denkliğini yaptıracaksın." dedi. Bakanlığa bir dilekçe ile başvurdum. Sonucu beklerken Diyanet İşleri Başkanlığında vaizlik-müftülük sınavı yapılacağını öğrendim ve ben de 18.08.1955'de yapılan bu sınava katıldım. Tefsir, hadis, fıkıh, feraiz, akait ve siyer konularından yapılan bu sınav, sabah saat 09'da başladı, saat 17'ye kadar sürdü.

Bu sınavda başarılı olmuşum; Hatay Müftü Müsevvitliği'ne atandım ve böylece canım Türkmenele'ne dönüporayı doyusu gezemedim.

"YAŞASIN TÜRKMENELİ, YAŞASIN TÜRK DÜNYASI"...